

Nyt liv til gimmicks

I '88 besluttede Strand Theater i San Francisco at vise *The Tingler* med gimmick og hele molevitten. Man hyrede derfor en lokal stuntman med teknisk snilde – Barry Schwartz – til at installere den såkaldte 'Percepto' anordning, hvilken var, hvad man oprindeligt havde brugt ved visninger af denne film. Ideen var, at publikum skulle føle, at der var et monster løs under sæderne i biografen, i den originale udgave havde man opnået dette ved at montere snurrende apparater under stolene, disse kunne så efter behag aktiveres fra en central position i operatørrummet. Schwartz besluttede imidlertid, at det ville være meget nemmere simpelt hen at sætte strøm til sædernes metaldele. Forestillingen gik for fulde huse, og da man på det rette tidspunkt tændte for strømmen, var der ingen, der følte noget som helst – de mange menneskekroppe absorberede ganske enkelt strømmen, så den snurrende fornemmelse udeblev. I pausen var få af tilskuerne blevet tilbage i salen, og de fik snurrende fornemmelse for alle pengene, da arrangørerne forsøgte en sidste gang at få installationen til at virke, for nu var den absorberende effekt af de mange menneskekroppe ikke tilstede, og dermed blev der rigelig stød til de så tilbageværende.

I '91 kontaktede Roxie biografen

i San Francisco samme Schwartz i forbindelse med installationen af en række gimmicks, man havde påtænkt som muntert indslag i en Castle filmserie. Men da det kom til stykket, svigtede modet, og man endte med at nøjes med at tegne personlige forsikringer til hver enkelt tilskuer – forsikringerne dækkede i tilfælde, hvor personen døde af skræk under forestillingen.

Fire år senere, da Castro biografen – også i San Francisco – viste et retrospektivt William Castle program, kom førnævnte Schwartz på banen igen. Man huskede dog udmærket de elektriske stole i Strand, og da man gerne ville undgå alt for mange sagsanlæg i forbindelse med omkomne tilskuere, valgte man at lade ham installere en 'lynmaskine', der skulle give visuelle chok snarere end en lidt for snurrende fornemmelse i bagdelen.

I januar '96 blev selvsamme gimmick importeret af Nederlands Filmmuseum i Amsterdam. Her gik man mere seriøst til værks, idet man løste vibrationsproblemet ved at montere et antal apparater, der var erhvervet hos en sexlegetøjfabrik. Hertil kom, at man syntes så godt om den schwartzske lynmaskine, at den også fik lov at bidrage til rædselsatmosfæren i salen.

Den moderne version

For de sofistikerede, moderne filmfolk og -forskere var dette års Rot-

terdam Film Festival et sand Eldorado m.h.t. udviklingen indenfor interaktive medier, der repræsenteredes med et særligt fokus på emnet "Exploding Cinema – exploring the digital revolution". Gloria Davenport, der er en af topfolkene ved Media Lab på Massachusetts Institute of Technology, forelæste om den seneste udvikling i dette område. Desuden kunne der opleves et væld af hard- og softwaredemonstrationer af produkter og opfindelser, hvor man endelig for alvor selv kan være med i den fagre, ny verden. Og dog, mellem alt det nye smarte, valgte "Exploding Cinema" programmet at vise en 16mm kopi af William Castles *Mr. Sardonicus* (61). Denne film havde Castle lavet således, at publikum selv kunne vælge, hvordan slutningen skulle være: ved hjælp af et kort med selvløsende tryk kunne man holde en tommelfinger enten op eller ned og således vælge, om man syntes, at Sardonicus skulle straffes til sidst – eller om han skulle have lov at gå fri. Denne forestilling var en smuk hyldest til en tid, hvor film måske ikke var direkte interaktive – men til gengæld så meget mere hyperaktive.

Oversættelse: Maren Pust

F E S T I V A L

EDINBURGH

Hvert år i august fordobles indbyggertallet i Edinburgh, Skotlands smukke middelalderhovedstad. Edinburgh Castles tattoo er kun en ubetydelig detalje i det mylder af kulturelle tilbud byen har at byde på og som tiltrækker folk fra hele verden. Et af de betydelige trækplaster er "The Drambuie Edinburgh Film Festival" som i år fejrer sit 50 års jubilæum, og dermed er den ældste filmfestival i verden.

Men den har også meget andet at være stolt af. Lige fra begyndelsen havde den fingeren på pulsen og holdt bl.a. premiere på Flahertys *Louisiana Story*. Rossellinis *Ger-*

many Year zero og Mizoguchis *Ugetsu Monogatari*. I 60'erne opfandt Edinburgh ideen om at vise kendte instruktørers film retrospektivt. Forud for sin tid re-evaluerede Edinburgh de store westerns, action film og melodramaer og fejrede Houston, Fuller, Sirk og Scorsese. Dette gav genlyd i resten af verden, og John Houston udtalte: "it's the only film festival worth a damn".

Nu om stunder er filmfestivalen kun en ud af mange, men den har stadig unikke tilbud på sit repertoire. Et af disse kommer under betegnelsen "New British Expo" og blev lanceret for første gang i 1995. Det

er det eneste sted i verden, hvor praktisk taget alle britisk producerede spillefilm, kortfilm og filmskolefilm fra det seneste år kan ses på kun 6 dage. Dette tiltrækker folk fra alle hjørner af den britiske og amerikanske filmindustri som kan møde og opdage nye talenter, og det var da også her at folkene fra *Trainspotting* først mødte hinanden.

Edinburgh var også den første festival, som sidste år introducerede "Scene by Scene", hvor instruktører, kamerafolk o.a. viser klip fra og diskuteter deres film med os – biografgængerne. I år kom Cronenberg og viste klip fra sin nye film *Crash*,

Den 87-årige Henri Alekan fra 'Scene by Scene' foredraget i forbindelse med festivalen.

som er blevet købt af praktisk taget hele verden med undtagelse af Storbritannien. Indtil videre har ingen britisk distributør turde binde an med filmens blanding af sex og voldelige bilsammenstød. Køen udenfor biografen var så lang, at flere troede, at den bestod af folk som skulle ind og se *Independence Day*. "Scene by Scene" er nok et af de største trækplastre i festivalen, og billetter til disse begivenheder når dårligt at komme på markedet, før de er udsolgt. Således også med Bertoluccis dissekering af *The Conformist* og *Stealing Beauty* og Greenaways gennemgang af *The Pillow Book*. Coenbrødrene spurgte sidste år om de ikke måtte få lov til at komme igen en anden gang, så det er ikke kun publikum, der synes, det er spændende at deltage.

En utrolig ungdommeligt udseende 87-årig Henri Alekan deltog også. Alekan var Cocteaus kameramand på en af milepælene i fransk filmhistorie *La Belle et La Bête*, og tiltrak sig fornyet opmærksomhed i 1987 med det samme magiske sort-hvide look i Wim Wenders *Himlen over Berlin*. *La Belle Et La Bête*, som var aftenens emne og en del af festivalens 1947 retro-tema, kan stadig få publikum til at komme strøm-mende. Salen udstrålede entusiasme, påskønnelse og iver. De, som trængte til at få deres hukommelse genopfrisket havde set filmen dagen

før, og langt de fleste spørgsmål fra salen var gode og velorienterede. Det var *La Belle et La Bêtes* tekniske aspekter som publikum var mest interesseret i. Publikum blev grundigt informeret om forskellige former for kunstigt lys og dets kontraster, som, ifølge Alekan, var en af de vigtigste ingredienser i skabelsen af den overnaturlige verden. Og så var der selvfølgelig alle de sjove historier om Cocteau, og om hvor svært det var at lave film lige efter 2. verdenskrig, når der var fødevaremangel og alle gik rundt og var sultne. Og hvordan det tekniske udstyr var primitivt og hvordan den råfilm de brugte bestod af flere forskellige slags. Og nogle uovertrufne beskrivelser af hvordan de havde lavet de forskellige special effects, som når *La Belle* pludselig kommer ud af væggen i sin fars hus.

Henimod slutningen spurgte en deltager om Alekan troede at noget af kameramandens kunst langsomt var ved at forsvinde i takt med teknologiens indtog. Alekan svarede, at teknologi er vigtig, men at den aldrig kan erstatte den kunstneriske fornemmelse. Med teknologi kan man udtrykke fornuftsprægede emner, men aldrig emner der har at gøre med hjertet. Hvis teknologien får overtaget, bliver det at lave film koldt og uden menneskelige følelser.

1947

Den bedste måde festivalen kunne fejre 50-årsjubilæet på var selvfølgelig ved at besøge 1947 filmisk og se hvordan filmene fra dengang afspejlede tiden. Det var en tid, hvor folk drømte om et optimistisk fremtid, men de var også bekymrede over fortiden – den 2. Verdenskrig var lige overstået. Retro-kavalkaden hed "Dreams and Nightmares".

Og hvis *La Belle et La Bête* er et eksempel på drømmen, så er *Die Mörder Sind Unter Uns* et eksempel på mareridt. Filmen er optaget i 1946 i Berlins ruiner og tilhører kategorien "Trummerfilm". Filmens hovedperson, Dr. Mertens, arbejder som læge under nazi-kommandøren Hauptmann Brückner i Polen. Brückner gav ordre til nedslagtningen af 300 mænd og børn. Da Brückner dukker op efter krigen, denne gang som succesrig fabriks-ejer, genkendes han af Mertens, hvis liv er blevet ødelagt af erindringen om nedslagtningen. Han forsøger at dræbe Brückner, men stoppes i sidste øjeblik af sin kæreste,

Susanne. Filmen slutter med, at hun siger: "Vi har ingen ret til at dømme andre, men vi har ret til at rejse til-tale".

Filmen fik premiere samtidig med, at Nürnbergprocessen fandt sted og var derfor utrolig aktual netop p.g.a. dette ovenstående moralske dilemma, Tyskland befandt sig i på det tidspunkt.

Ruinerne i filmen er ikke blot en baggrund for dramaet, men spiller en lige så stor rolle som personerne. De er æstetiske, dramatiske, dybt symbolske og er filmet på ekspressionistisk vis med tunge skygger og frøperspektiv. De er et direkte udtryk for personerne indre oprør og specielt Dr. Mertens'.

Dokumentar-festival

Dokumentarfilmene var i år næsten blevet til en festival for sig selv, med en masse historiske perler som f.eks. Flahertys *Nanook of the North* (22), Watt and Wrights *Nightmail* (36) og Vertovs *Enthusiasm* (31). Og at det knap så gamle kan nævnes Kieslowskys *Hospital* (77) and Lindsay Andersons *O Dreamland* (53). En af festivalens overraskelser, Andrew Kottings *Gallivant*, befandt sig vistnok i denne sektion. "Vistnok" fordi den er temmelig uklassificerbar som enten dokumentar- eller spillefilm. Instruktøren, der før lavede kortfilm, tager her sin 7-årige datter og 85-årige bedstemor på tur rundt om Storbritanniens kystlinie, fra Cornwall i syd til John o'Groats i det nordlige Skotland og ned tilbage igen. Kottings datter lider af Jouberts syndrom, hvilket betyder, at hun kun kan meddele sig ved hjælp af tegnsprog. Filmens følelses-mæssige styrke består i, at se den gamle dame og den lille pige med hver deres svagheder, komme så fantastisk godt ud af det med hinanden. Og så er der en masse overvældende landskaber, som er utrolig flotte og poetiske på det store lærred. Kotting vandt "The Channel Four Directors Award" for sin instruktion.

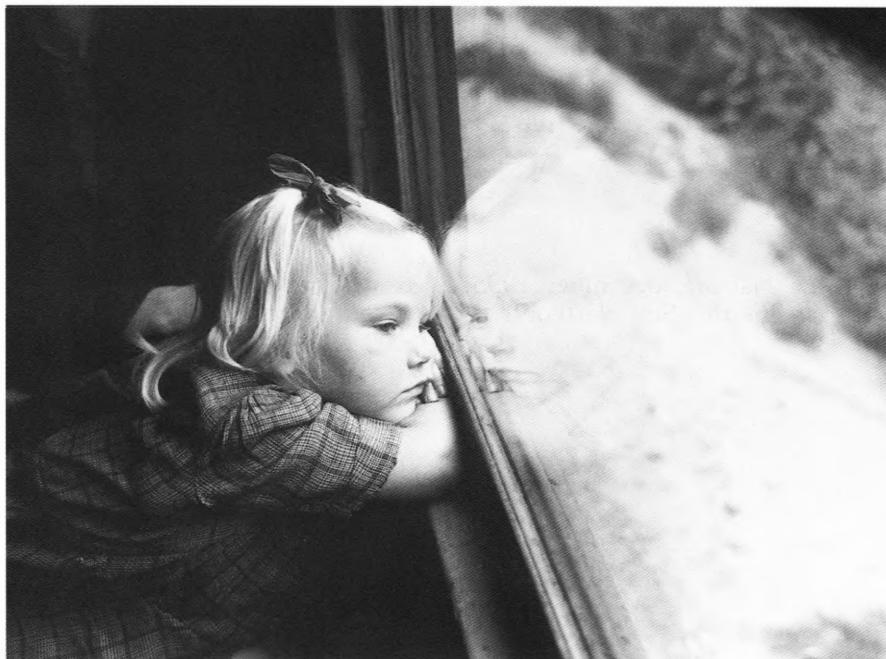
Den mest kontroversielle nye dokumentarfilm i år var Nick Broomfields *Fetishes* om et luksus S&M-etablisement i New York, "Pandoras Box", hvis indehaver, Mistress Raven, er en tidligere husmor fra Long Island og ligner Cher. *Fetishes* var allerede kontroversiel før festivalen og blev omtalt som "den film Channel 4 ikke turde vise". Det er normalt Channel 4, der viser alle de

kontroversielle og eksperimenterende film. Men det er da også nogle temmelig specielle lyster, der blev styret på lærredet. Rige Wall Street – børsmæglere betaler op til \$ 10.000 pr. nat for udlevelsen af deres mest ekstreme erotiske fantasier. og Pandoras Box har meget at byde på, lige fra læder og infatilisme til kvælning og mumifikation. Nogle fetisher handler om helt andre ting – en jødisk klient har nazi-fantasier, og en sort klient fantaserer om at blive hundset med af plantageejers datter. Og så har Pandoras Box selvfølgelig temarum til ethvert tænkeligt scenarie bl.a. en tandlægekonsultation, en operationsstue, et middelalder-torturkammer med hjul, stejle bure og guillotiner. Det er en spændende og informativ film, også fordi Bromfield er god til at komme om bag facaderne. Blot er det ærgerligt, at den ikke kan komme ud til den britiske befolkning og feje nogle af fordommene væk. I henhold til Nick Fraser fra BBC, skyldes det, at man er bange for, hvordan dagspressen, og især den meget konservative avis "The Daily Mail", den som Mary Whitehouse bruger som talerør, vil reagere.

Men på den anden side ville Mary Whitehouse nok heller ikke bryde sig om en anden af festivalens nye sektioner, Mirrorball, som er opkaldt efter den roterende kugle med alle de små spejlfragmenter, der sidder oppe i loftet på ethvert dansested med respekt for sig selv. Her vises nogle af de 5% af toppen af det isbjerg, der hedder musikvideoer. De udvalgte var både seværdige og usædvanlige og kom fra bands så som Pulp (en masse pulpettes på det nærmeste stormede Edinburghs ABC-biograf for at komme først til de forreste rækker og derved komme tættere på idolet Jarvis Cocker, som deltog i en Scene by Scene, Annie Lennox, The Prodigy, REM og Bjørk.

Balticum i focus: Letters from the East

Andrew Grieve Anna, som spilles af Eva Fröling (*Fanny og Alexander*) blev skilt fra sin mor under 2. Verdenskrig, da familien flygtede fra Estland. Nu bor hun i London, året er 1989, og hun er i mellemtiden blevet en berømt cellist. Da hendes far dør, finder hun i hans gemmer gamle breve og fotografier fra og af

sin mor, som hun troede var omkommet under krigen. Hun tager tilbage til Estland for at finde ud af, hvad der skete, og om hendes mor stadig er i live. Dette viser sig langt sværere end først antaget, men i sin søgen genfinder hun bl.a. sit fædreland, som hun troede, hun havde glemt, og som også er igang med at revurdere sin egen nyere historie. Eva Frölings præstation er i top, og man kan ikke undgå at berøres dybt.

Filmen er utrolig vellykket med hensyn til den måde, hvorpå den afspejler relationerne mellem individet og staten. I vesten er det stadig muligt at leve med den illusion at det private er adskilt fra det offentlige. Men det er ikke før Anna finder sig i Estland, at hun (og tilskueren) bliver klar over, at dette er en slags luksusopfattelse. Det private og det offentlige væves ind i hinanden og bliver uadskilleligt, for Annas gradvise opdagelse af sine rødder og sin fortid i Estland skal ses i forbindelse med den russiske invasion og det tidlige stadie af glasnost, som landet befandt sig i i 1989. Estland er ligeledes i færd med at definere sin egen identitet som et selvstændigt land på trods af tilstedeværelsen af den røde hær.

Filmen begynder og slutter med den samme lange tracking sekvens af hundreder af mennesker fra de baltiske lande, som står langs med landevejene og holder hinanden i hænderne. Kæden rækker fra Vilnius til Tallin. Forskellen på begyndelsen og slutningen er at personerne fra filmen til slut er del af

'Letters From the East' handler om en kvinde, der kommer bort fra sin mor under krigen. Hun genfinder ikke moderen, men til gengæld barndomslandet, Estland, via nogle gamle breve og fotografier.

denne lange kæde. Deres livshistorier, som vi har fået fortalt er ikke usædvanlige, der er uendelige mange sådanne, men det er også en optimistisk slutning, for der er håb for fremtiden.

Letters from the East er en autentisk historie, den er nemlig baseret på Grieves kones liv. Det var meningen, at jeg skulle interviewe ham, men samtidig med at filmen vistest på festivalen, døde hun af kræft.

Gallaforestillingen, som åbnede dette års filmfestival, var Rob Cohens *Dragonheart*. Det er et Hollywood-ridder-eventyr, der foregår i den mest sagnomspundne del af middelalderen, den meget tidlige, og dens hovedperson er den sidste drage i verden. Sjovt nok taler den som og ligner Sean Connery, Edinburghs fortabte søn, der i en tidlig alder fik succes i ovenstående filmby, og nu kun vender tilbage, når der er en festival, der skal åbnes. Dragen er fantastisk godt lavet, en nydelse at se på og den er på lærredet i lang tid – ca. 30 minutter, resten af historien er dog forudsigelig og sentimental.

Charlotte Jacobsen Day